

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА МЕТОДИКИ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ
ОСВІТИ**

**РОЗВИТОК ОБРАЗНОСТІ МОВЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ У
ПРОЦЕСІ РОЗПОВІДАННЯ ЗА ТВОРАМИ ЖИВОПІСУ**

Кваліфікаційна робота
на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти

Виконала: здобувачка II курсу
241М групи
Спеціальності 012 Дошкільна
освіта
Освітньо-професійної (наукової)
програми Дошкільна освіта

Ставицька Анастасія Сергіївна

Керівник к.філ.н., доцентка
Сидоренко Н.І.
Рецензент Красноленська Н.Г.,
вихователь-методист вищої
категорії ДУ ДНЗ (ясла-садок)
НПУ

Херсон – 2021

.....

Додаток Б. Результати діагностики на констатувальному етапі експерименту	48
Додаток В. Результати визначення розуміння дітьми значення фразеологізмів	49
Додаток Г. Результати виявлення вміння дітей сприймати і розуміти образний зміст загадок, виокремлювати засоби художньої виразності з тексту загадки	50
Додаток Д. Порівняльний аналіз розвитку образної мови після навчання на контрольному етапі	51
.....	
Додаток Е. Кодекс академічної доброчесності здобувача вищої освіти Херсонського державного університету	52
.....	

ВСТУП

Джерелами розвитку мови є мовне середовище, в якому виховується дитина, літературні твори, навколишнє середовище, спеціальне навчання рідної мови і спілкування з творами різних видів мистецтва. Мистецтву, яке формує естетичні почуття дитини і естетичне ставлення до життя, відводиться особлива роль саме в дошкільному віці. Воно є не тільки засобом пізнання дійсності, а й джерелом виховання, розвитку почуттів і переживань, нічим не замінних вражень. У процесі залучення до мистецтва дитина вчиться самостійно, сприймати і осмислювати художній образ твору, емоційно переживати його, знаходити засоби для втілення власного бачення цього образу в різних видах діяльності. При сприйнятті художнього образу творів живопису (пейзаж, натюрморт, портрет або жанрова картина) відбувається його осмислення, усвідомлення, після цього дитина може передати свої враження в висловлюванні. Причому ці висловлювання можуть передаватися в різних формах-опису, розповіді, міркувань, тобто відбувається розвиток словесної творчості дошкільнят на основі сприйняття творів образотворчого мистецтва.

Зв'язне мовлення є єдиним смисловим та структурним цілим, яке включає закінчені відрізки, пов'язані між собою і тематично об'єднані.

Образна мова – яскрава, жива, виразна. У поняття образності мови включається вміння яскраво, переконливо стисло висловити свої думки і почуття: точним словом, інтонацією.

У дитини шостого року життя вдосконалюється зв'язне, монологічне мовлення. Вона може без допомоги дорослого самостійно передати зміст невеликої казки, мультфільму чи оповідання, описати певні події, свідком яких вона була. Прагнучи до того, щоб її висловлювання було зрозуміле правильно, дитина охоче коментує та

пояснює деталі власної розповіді, спеціально повторює всі її частини. При складанні розповіді за картинкою дитина часто концентрує свою увагу здебільшого на основних деталях, а другорядні, на її думку, менш важливі, часто опускає. У зв'язку з вивченням сутності зв'язного мовлення слід звернути увагу на поняття «розмовна мова». Дошкільники частіше за все використовують розмовний стиль мови, який зазвичай характерний для діалогічного мовлення. Психологи підкреслюють, що в зв'язному мовленні чітко виступає тісний зв'язок мовного і розумового виховання дітей. Дитина вчиться мислити, навчаючись говорити, але вона також і удосконалює мову, навчаючись мислити. Навчання зв'язному мовленню впливає на естетичне виховання: створення дітьми творів самостійно або перекази літературних творів здатні розвивати образність та виразність мови, збагачувати художньо-мовний досвід дошкільнят.

Дослідження психологів і педагогів (Л.С.Виготський, Д. Б. Ельконін, В.В. Давидов, С.Л. Рубінштейн та ін.) показують, що до старшого дошкільного віку у дітей розвивається осмислене сприйняття, що виявляється в розумінні змісту і морального змісту твору, у здатності визначати засоби художньої виразності, тобто у дошкільнят розвивається розуміння образної сторони мовлення. А.М. Бородич, Н.В. Гавриш, В.В. Гербова, довели, що для розвитку зв'язного мовлення, яке є основою процесу виховання і навчання дошкільнят, велике значення має формування образної мови.

Мета: визначити ефективність використання творів живопису для розвитку образності мовлення дошкільників.

Об'єкт дослідження: розвиток образності мовлення.

Предмет дослідження: твори живопису як засіб розвитку образності мовлення в дошкільному віці.

Завдання:

1. Вивчити особливості розвитку образності мовлення в дітей дошкільного віку через аналіз науково-методичної літератури.

2. Проаналізувати сучасні методики використання творів образотворчого мистецтва з дошкільниками для розвитку образності мовлення.

3. Провести експериментальне дослідження з виявлення рівня образності мовлення дошкільників.

4. Апробувати розроблені нами завдання для розвитку образності мовлення дошкільників засобами творів живопису.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

Уточнено теоретичний зміст розвитку образності мовлення дошкільників у процесі розповідання за творами живопису;

Обґрунтовано роль засобів розвитку образності мовлення дошкільників у процесі розповідання за творами живопису.

Практичне значення одержаних результатів. Результати дослідження можуть бути використані в практичних та теоретичних аспектах професійної діяльності вихователями ЗДО, здобувачами освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта, викладачами педагогічних факультетів ЗВО.

Апробація результатів дослідження: положення та результати дослідження було обговорено на засіданні кафедри теорії та методики дошкільної та початкової освіти Херсонського державного університету, а також здійснено шляхом їх оприлюднення у збірці студентських наукових праць «Магістерські студії» 2021 року (публікація «Розвиток образності мовлення дитини дошкільного віку в процесі сприйняття творів живопису»).

Структура й обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота на здобуття ступеня вищої освіти «Магістр» складається зі вступу,

двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.
Загальний обсяг роботи становить 52 сторінки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ОБРАЗНОСТІ МОВЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ У ПРОЦЕСІ РОЗПОВІДАННЯ ЗА ТВОРАМИ ЖИВОПИСУ

1.1 Проблема розвитку зв'язного мовлення і використання творів живопису в сучасній педагогічній та науково-методичній літературі

Ми не ставили собі за мету розглядати історію виникнення і постановки проблеми розвитку мови. Вона існувала з тих пір, як людство опанувало найважливішим засобом спілкування – мовою. Разом з тим в зарубіжній і вітчизняній педагогіці ми навряд чи знайдемо вчених, які займалися б самими різними сторонами виховання і не віддавали належне проблемі мовного розвитку дитини. Ще Ян Амос Коменський, великий педагог, встановлюючи послідовність вивчення різних дисциплін, вважав, що спочатку треба освоїти мову, потім реальні науки і нарешті, риторичку. Коменський засуджував схоластичну школу, в якій займалися «лушпинням слів», і вказував, що розвиток мови і мислення має вдосконалюватися в процесі отримання реальних знань [22].

Погляди Коменського на проблеми дошкільного виховання викликають великий інтерес у фахівців. Його вказівки з розвитку мовлення дошкільнят лягли в основу багатьох методик, а принципи наочності, послідовності навчання і виховання в умовах сім'ї до сих пір є основоположними в дошкільній педагогіці. Коменський вказував, що до 3 років необхідно навчати дошкільнят правильно вимовляти слова, а далі – вчити ставити питання, правильно відповідати на них, пояснювати, Тобто треба обов'язково вимагати ясної і виразної мови.

Один з найбільш яскравих французьких просвітителів – Жан-Жак Руссо у своїй науці про виховання також велику увагу приділяв питанням розвитку мови, вважаючи, що голос дитини треба зробити рівним,

гнучким, а цьому сприяють правильна мова, спів і музика. Говорячи про розумове виховання, він підкреслював, що не треба квапити відповідати на питання, якщо дитина не знає відповіді [24].

Видатний швейцарський педагог І.Г.Песталоцці виділив слово як важливий засіб навчання, підкресливши роль мови матері для розвитку мовлення дитини. І хоча його судження про те, що цей розвиток здійснюється на основі механічного наслідування, є помилковими, в його методиці є багато цікавих вправ, (підбір прикметників до предмету і підбір іменників до тих чи інших властивостей предмета). А така вправа, як поширення пропозицій, підбір дій і т.п., безпосередньо відноситься до розвитку зв'язного мовлення. Правда, послідовники дорікали Песталоцці в одноманітності і формалізмі його вправ, проте сама ідея заслуговує на високу оцінку [24].

Роботи К. Д. Ушинського до теперішнього часу не втратили свою значимість. Саме йому належить ідея про те, що рідна мова становить головний, центральний предмет, що входить в усі інші предмети і збирає їх результати. Він вважав, що розвиток мови важливий для розвитку розумової здібності дитини, а вчитель повинен навчити його логічно мислити і зв'язно висловлювати свої думки [26].

Всі педагогічні дослідження, що відносяться до питань розвитку мовлення дітей, звертаються до спадщини Ушинського, так як йому належать твори, що підкреслюють роль рідної мови у вихованні дитини та розкривають конкретні методи навчання. Фахівцям з методики розвитку мови приносить справжню насолоду читання робіт Ушинського, який би розділ не аналізувався: засвоєння фонетики, лексики, граматики або розвиток зв'язного мовлення, навчання письму, читанню, іноземної мови. Причому кожної з цих сторін мовного розвитку дана глибока характеристика і знайдені такі методи навчання, які цікаві дитині, зрозумілі їй, які підводять її до вільного володіння рідною мовою. Для

розвитку «дару слова» Ушинський пропонував різного роду вправи: вони повинні бути самостійними, щоб дитина сама вибирала тему викладу свого твору; систематичними, щоб перебувати «в зв'язку з попереднім, спиратися на них і робити крок вперед»; логічними, щоб знаходити головну думку і «схопити саму систему викладу». При цьому пропонувалося давати теми для описових і розповідних оповідань. А щоб дитина зрозуміла, що «кожне слово мови, кожна його форма, кожен вираз є результат думки і почуття людини, через які відображалась в слові природа країни і історія народу», необхідно також знайомити його з граматиною, яка є логікою мови [31].

Ідеї К.Д. Ушинського розробляла Г.М. Лисенко. Вона вважала, що володіти всіма видами і проявами мови – значить володіти зброєю розумового розвитку людини. Величезну роль у розвитку мовлення дитини Лисенко надавала сім'ї, де дитина долучається до культури мовного спілкування, підтримавши в той же час ідею систематичного навчання мови. Принцип системності вона рекомендувала дотримуватися при навчанні розповідання, яке треба проводити в певній послідовності. Як тільки дитина опанує мовою «настільки, що може вільно висловлювати свої думки і розуміти до неї звернену мову, мова фігурує вже без безпосереднього зв'язку з навколишнім його зовнішнім світом, а спирається вже і на уявлення, раніше придбані і абстрактні». Лисенко вважала, що бесіда повинна вестися просто і невимушено [17].

Особливе значення в розвитку мови дітей вчена відводила розповіді – адже саме так розвивається його розум, почуття і мова. Лисенко не заперечувала переказ літературного твору як фактор, що розвиває мова дітей, але відводила йому другорядне місце, на перший план, висуваючи самостійну розповідь дитини, однак при цьому давала вказівку, як проводити переказування, для якого пропонувала відбирати досконалі зразки художньої літератури. І ще одна важлива якість розповіді: у неї

має бути чітке співвідношення частин – зі зрозумілими певними початком, серединою та завершенням. У випадку, якщо між складовими існує логічний зв'язок, одна частина підводить до іншої та роз'яснює її. Таким чином, ми можемо зі сказаного зробити висновок, що переказ формує (або уточнює) уявлення дитини про структуру зв'язного висловлювання [3].

Велике значення роботі з живим словом надавала Н.В.Гавриш, вважаючи, що «розповідання самих дітей розвиває мислення дитини і навички мовлення. Вона підкреслювала: «Як в питаннях змісту, так і в формах словесного матеріалу абсолютно необхідно враховувати особливості сприйняття дітей різного віку». При цьому особливого значення вона надавала образності мови, щоб словесний матеріал викликав в уяві дитини ясні уявлення, чіткі образи і торкався її емоційно. Розмова з дитиною дає можливість індивідуального впливу на неї, щоб встановити з нею контакт і впливати на розвиток її мови. Розроблена вченою методика проведення бесід широко застосовується у практиці роботи закладів дошкільної освіти як для розширення уявлень і знань дітей про навколишнє їх життя, так і для розвитку діалогічної форми мови. Вона писала: «У розвитку образного мислення дитини і художньої виразності мовлення розповідання є однією з основних форм роботи; через плавну, зв'язну мову в оповіданні дитина вчиться будувати її логічно і послідовно. Роботи Н.В.Гавриш у формуванні образної мови широко використовувалися в дослідженнях по ознайомленню дошкільнят з художнім словом, присвячених формуванню сприйняття літературних творів і на цій основі – образної мови в словесній творчості.

Великий внесок у розробку проблеми розвитку образного мовлення внесла А.М. Богуш, яка пропонувала «розкрити сильні позитивні сторони дитячого мовлення, з'ясувати для себе все багатство її потенційних можливостей для того, щоб, спираючись на них, розвиваючи те, що вже є

в дитячій мові як прогресивні тенденції її розвитку, забезпечити планомірний рух вперед – в тісному і нерозривному зв'язку з розвитком особистості дитини в цілому». Дослідницею були розроблені методичні рекомендації, які безпосередньо стосуються навчання дітей творчого розповідання. До цього складного виду словесної діяльності вона рекомендувала підводити дітей поступово, суворо дотримуючись певної послідовності. Дітей молодшого дошкільного віку можна залучати до закінчення фрази, розпочатої вихователем. Діти середньої групи можуть скласти невеликі розповіді до власних малюнків або придумувати частині розповіді. А в старшому дошкільному віці можна залучати до складання плану розповіді і стимулювати творчу думку [5].

Багато дослідників довели, що природа мовної образності у дітей і дорослих різна. Психологічне пояснення процесу засвоєння дошкільнятами переносного значення словосполучень дано в дослідженні О.М. Дьяченко, що розкриває механізми розвитку продуктивної уяви дітей, що використовують різні за структурою образи. Спочатку дитина розчленовує неділимі по суті словосполучення, а згодом може включати їх в певну мовну ситуацію.

У зв'язку з цим простежується зв'язок кожного мовного завдання з розвитком образності мови. Так, словникова робота, спрямована на розуміння смислового багатства слів, допомагає дитині знаходити точне слово в побудованому висловлюванні, а доречність вживання даного слова здатна підкреслити його образність. У формуванні граматичної будови мови в плані образності особливого значення набуває володіння запасом граматичних засобів, здатність відчувати структурне і семантичне місце форми слова в реченні і в цілому висловлюванні. Саме тут виступає розвинене «почуття стилю», вміння використовувати різноманітні граматичні засоби (інверсія, співвіднесеність синтаксису з темою висловлювання, доречне вживання прийменників і ін.).

Підкреслимо тут і роль синонімії граматичних форм і конструкцій в залежності від їх смислових відтінків, їх роль в побудові зв'язного висловлювання.

На зв'язність (плавність) викладу тексту впливають і такі характеристики звукової культури мовлення, як сила голосу (гучність і правильність вимови), чітка дикція, темп мови [8].

Основним змістом роботи на заняттях з розвитку мовлення є навчання способам найкращого використання мовних засобів для образного вираження задуманого змісту на основі розвитку всіх сторін мовлення. Всі лексичні, граматичні та інтонаційні вправи проводяться на матеріалі фразеологізмів, загадок, прислів'їв, які уточнюють уявлення дітей про різноманітність жанрів і образності і поглиблюють художнє сприйняття літературних творів. Таке навчання сприяє усвідомленому переносу сформованих уявлень в словесну творчість. При цьому формування образності мови проводиться в єдності з розвитком інших якостей зв'язного висловлювання (структурного оформлення та образної лексики відповідно до обраного жанру); звертається увага і на розуміння доцільного застосування засобів художньої виразності у казках, оповіданнях, байках.

В результаті у дітей формується емоційний відгук на образний зміст літературних та фольклорних творів, що впливає на побудову зв'язкових висловлювань та використання образних засобів в творах дітей. Підвищення рівня логічного і наочно-образного мислення дітей обумовлено засвоєнням переносного значення слів і словосполучень, узагальнень і алегорій, укладених у фразеології, загадках, байках. Цьому сприяє і паралельне виконання різноманітних творчих завдань, які наштовхують дітей на пояснення використання тих чи інших засобів художньої виразності, міркування про те, чому в загадці

використовуються порівняння, у фразеологізмі – різні словосполучення [3].

У дошкільнят можна розвивати розуміння відмінностей значення слова в залежності від смислових відтінків, що дають їм додаткові емоційно оціночні характеристики. Навчаючись доцільному вживанню слів у словосполученнях і пропозиціях, вони переносять навички відбору доречних мовних засобів при створенні своїх оповідань та казок, що є обов'язковою умовою розвитку зв'язного мовлення. Лексична робота, спеціально організована, спрямована на формування у дошкільнят умінь відбирати лексичні засоби, найбільш точно відповідні розкриває задумом, розглядається в контексті довільності вибудовування зв'язного висловлювання [27].

Отже, робота над смисловою стороною слова висувається на перше місце, так як саме семантичний відбір слів відповідно до контексту і мовної ситуацією (розкриття значень багатозначного слова, використання синонімів і антонімів) надає найістотніший вплив на формування усвідомлення явищ мови і мови.

Розвиток словесної творчості на основі формування чуйності до слова і відтінкам його значень можна вести за різними напрямками. Перш за все необхідно звертати увагу дітей на збагачення життєвих вражень, а для цього постійно організовувати цілеспрямовані спостереження (наприклад, за проїжджаючим транспортом). Потім перед дітьми ставиться питання в незвичайній формі (як по – казковому сказати, про що гуде-гуркоче мотор?), А після цього вони придумують казку про вантажівки. Аналогічно проводяться спостереження за деревами. Діти придумують, про що вони можуть розмовляти, а потім складають казки про дерево і деревце. Після читання казок діти, відповідаючи на питання, відзначають незвичайні вираження і слова, різні за смисловим відтінкам (білка – білочка, лисиця – лисонька). У своїх казках, тема яких дається за

аналогією з прочитаної, діти наділяють персонажів незвичайними якостями, використовуючи антоніми та інші засоби протиставлення, в яких є слова з різними смисловими відтінками.

Завдання на складання казок на основі парного зіставлення (про ялинку і ялинки, про вітер і вітерці) ставить дітей в таку творчу ситуацію, в якій вони замислюються над різними характеристиками казкових персонажів [7].

Таким чином, для розвитку образності мови необхідно вводити дітей в казкову ситуацію і постійно працювати над розумінням прямого і переносного значення слова, його смислових відтінків, що призведе до доречного і точного вживання образних слів і виразів у творах дітей.

З одного боку, мовні ігри та вправи якісно розвивають словник, з іншого – вони є суттєвим підготовчим етапом для розвитку зв'язності монологічного мовлення.

При виборі теми дітям можна не давати готової назви, а підказувати можливі варіанти розвитку сюжету, особливості характерів персонажів (казка про слухняного і пустотливого зайчиках). Або задається початок, в якому у героїв протилежні характеристики (суворий тато – ласкава мама). Широко треба використовувати найрізноманітніші ситуації, які вимагають точного мовного позначення, продовження, завершення.

Таким чином, робота над композицією, структурним оформленням висловлювання є як би фоном, на якому йде робота над образними засобами, в тому числі і смисловими відтінками значень слова. В цілому ж робота над смисловою стороною слова не тільки поглиблює розуміння синонімічних і антонімічних відносин, а й впливає на задум оповідання, допомагає в розвитку сюжету, активізує уяву.

У розвитку зв'язного мовлення на перший план виступає робота над структурою тексту (композиційне оформлення) і формуванням

різноманітних способів всередині текстових зв'язків між структурними частинами висловлювання (описи, розповіді, міркування) [15].

Підводячи підсумок, слід зазначити що, для занять по ознайомленню з художньою літературою треба відібрати твори різних жанрів (казки, оповідання, вірші), які співвідносяться тематично, на ім'я різних героїв, або об'єднуються загальними персонажами, але мають різні сюжети і різний розвиток подій [3].

1.2. Методика використання творів образотворчого мистецтва з дошкільниками для розвитку образності мовлення

В основі розповідання за твором образотворчого мистецтва лежить опосередковане сприйняття оточуючого життя. Твори образотворчого мистецтва не лише розширюють і поглиблюють дитячі уявлення про соціальні та природні явища, а й впливає на емоції дошкільнят, викликає інтерес до процесу розповідання, спонукає до говоріння навіть мовчазних та сором'язливих дітей. У методиці розвитку мовлення навчання розповідати за картинами (опис та розповідь) розроблено детально в достатній мірі. Методика спирається на класичну спадщину вітчизняної та західної педагогіки.

Розгляд картин, як вважає Є.І. Тихеева, переслідує потрійну мету: вправу в спостереженні, розвитку уяви, мислення, логічних суджень та розвитку мовлення дошкільнят.

У старшому дошкільному віці завдання навчати монологічному мовленню на заняттях з творами образотворчого мистецтва ускладнюються. Дошкільники мають не лише розуміти зміст твору образотворчого мистецтва, а й послідовно описати всіх героїв, їх взаємини, середовище, використовуючи різні мовні засоби та ускладнені

граматичні конструкції. Основною вимогою є самостійність в оповіданні за творами образотворчого мистецтва.

Заняття розпочинається з розгляду або повторного переглядання твору образотворчого мистецтва, уточнюючи основні моменти сюжету. Залежно від вмінь та навичок дітей, рівня здатності описувати та розповідати вихователь застосовує різні методичні прийоми: робота з використанням плану, питання, робота з мовними зразками, колективна розповідь, обговорення послідовності розповідання, творчі завдання.

Зразок, як і раніше, є основним прийомом навчання. По мірі оволодіння дошкільнятами мовними умінями роль зразка змінюється: від використання для відтворення до розвитку самостійної творчості. Певною мірою наслідування залишається: діти запозичають схему будови тексту, мовні особливості та засоби зв'язку. Впливаючи зі сказаного, можливі варіанти використання зразків: зразок стосується певного епізоду образотворчого твору або окремих героїв; зразок подано по одній з кількох запропонованих для розповіді картин; зразок запропоновано у вигляді початку (дошкільнята складають продовження та завершення); зразок подано після кількох творів, якщо вони є одноманітними; зразок може взагалі не використовуватися або замінюється літературним текстом. В цьому випадку необхідні інші прийоми організації діяльності дітей.

В старшій дошкільній групі продовжується навчання будувати розповідь за серією сюжетних малюнків. Такий вид розповіді сприятливий для розвитку вмінь будувати сюжетну лінію висловлювань, формує уявлення про композицію, активізує пошук засобів образного вираження і способів текстових зв'язків.

Розроблено різні варіанти представлення картин для складання колективної розповіді за сюжетною серією:

- на дошці виставлено набір малюнків зі свідомо порушеною послідовністю. Дошкільнята мають знайти помилку, виправити її, придумати назву розповіді та зміст за всіма малюнками;

- вся серія малюнків закріплена на дошці, перший малюнок відкрито, інші – закрито. Після опису першого малюнка відкривають наступний за порядком, кожен малюнок описується. У завершенні дошкільнята дають серії малюнків назву, підбирають найбільш вдалий варіант. Ця форма роботи розвиває уяву, вміння передбачати сюжетний розвиток; дошкільнята складають потрібну послідовність неправильно розташованих малюнків, потім створюють розповідь за усією серією. Вони домовляються одне з одним, хто та в якій послідовності буде здійснювати розповідь (таким чином закріплюється уявлення щодо композиції розповіді) [8].

Методику представлення творів образотворчого мистецтва можна змінювати. Кожен варіант вирішує ряд завдань: розвивати вміння описувати сюжет, формувати уявлення щодо композиції, передбачати розвиток сюжету, створювати початок та середину розповіді, коли відоме завершення та ін.

Розповіді за серією сюжетних малюнків готують дошкільнят до творчого розповідання за твором образотворчого мистецтва, до вигадування початку та завершення до зображених епізодів подій [14].

Психолого-педагогічні дослідження показали, що при цілеспрямованому навчанні у дітей дошкільного віку є розуміння творів образотворчого мистецтва, їх зміст і засоби художньої виразності (Л.С. Виготський, А.В. Запорожець, Б.М. Теплов, П.М. Якобсон та ін.) Живопис як вид образотворчого мистецтва відповідає віковим особливостям дошкільнят і доступний їх сприйняттю. У образотворчій діяльності діти стикаються з подібною естетичною характеристикою предмета або явища, сприймають художній образ живописного твору і

співвідносять це сприйняття зі створенням словесного образу, який передають у своєму творі. Але, не опанувавши зв'язною образною мовою, неможливо висловити свої думки і почуття на тему творів живопису. Цьому треба вчити, як і будь-якого іншого виду діяльності.

Діти вчаться бачити в картині головне, точно і живо описувати зображене, викладати свої думки в логічній послідовності і не тільки описувати зміст картини, а й придумувати попередні та наступні події.

Пропонована методика розвиває сприйняття творів образотворчого мистецтва, формує уявлення про художній образ твору. На цій основі розвивається вміння висловлюватися зв'язно і образно на тему творів живопису. Діти можуть розповідати про картину, пояснювати обраний художником колорит, настрій автора і передані почуття, співвідносячи при цьому картину з літературним твором. Уміння пояснювати свою перевагу жанру в образотворчому мистецтві розвивається паралельно з розумінням художнього образу, що сприяє свідомому використанню різноманітних засобів вираження, в зв'язкових висловлюваннях. Ознайомлення дітей з різними жанрами образотворчого мистецтва підводить до створення різних типів тексту: опису при розгляданні пейзажу і натюрморту, міркування при розгляданні картин усіх жанрів.

Сформованість образного мовлення досягається на підґрунті розвитку усіх його сторін, виконання певних спеціальних вправ, ознайомлення з художньою літературою, при якому відбувається запозичення виразних засобів, використаних автором, а художній образ в творі образотворчого мистецтва співвідноситься з художнім образом у літературному та / або музичному творах. Коли відбувається свідомий вибір дітьми образних засобів, спостерігається становлення їх мовної та загальної культури.

На першому етапі основна увага приділяється розвитку вміння бачити і розуміти художній образ творів живопису, висловлюватися на

тему цих творів, виділяти в них головне. Вибрані репродукції картин відповідають загальноприйнятим принципам відбору. Додатково відбираються твори різних видів мистецтва: фольклору, літератури, музики.

Найважливішим завданням на цьому етапі є збагачення мови дітей виразними засобами (метафорами, порівняннями, епітетами, барвистими визначеннями), а також навчання вмінню будувати речення різних типів і працювати над структурою висловлювання, що відповідає опису.

На другому етапі відбувається навчання дітей побудови зв'язного висловлювання на теми картин різних жанрів. При цьому використовуються різноманітні методичні прийоми: питання до дітей; вправи на підбір синонімів, антонімів, епітетів, порівнянь, придумування назви картині і його пояснення. Відбираються твори живопису за жанрами. Дітям пропонується вибрати один з декількох творів живопису і аргументувати свій вибір. Проводиться запис дитячих оповідань і читання їх іншим дітям, складаються розповіді за власними малюнками на тему знайомої картини, застосовується прийом «входження в картину» або «самопроекцію», прийом «словесного малювання картини» [9].

Висновком кожного етапу навчання може бути проведення виставки картин: осінній, зимовий і весняний вернісаж.

На вернісажах як екскурсоводи по черзі виступають діти.

Обов'язки екскурсовода такі: придумати назву обраної картини і послідовно розповісти про її зміст, оцінити картину і висловити судження про неї. Висловлювання дітей, які виступають в ролі екскурсоводів, можна розглядати як продукт мовної творчості, отриманий в результаті безпосереднього сприйняття картини без попереднього довгого розглядання і розбору її за допомогою питань. Роль вихователя на таких заняттях повинна бути мінімальною.

Крім навчання в дитячому саду необхідно організовувати відвідування художніх музеїв, виставок, галерей і т.д., де діти можуть спілкуватися зі справжніми витворами мистецтва. Екскурсії доцільно проводити на певні теми: «Знайомство з музеєм», «Правила поведінки в музеї», «Жанри живопису», «Виставкова експозиція». Саме в такому комплексі вирішуються наступні завдання:

- навчити дітей при описі картини бачити художній образ твору;
- сформувати вміння висловлюватися на тему творів живопису;
- розвивати вміння створювати творчу розповідь на тему картини, структурно оформлену і виразну [5].

Таким чином, у мові дошкільників зростає кількість поширених речень з однорідними членами, збільшується обсяг простих та складних речень. Важливим є збільшення кількості слів узагальнення та додаткових речень для розвитку мовлення дошкільнят. Для них характерний досить високий рівень розвитку образної мови.

Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що проблема розвитку зв'язного мовлення цікавить дослідників вже давно. Однак, немає загальноприйнятого розуміння проблеми – у кожного педагога ми знаходимо різне ставлення до методичного вирішення цього завдання, певну позицію щодо розробки змісту та методів розвитку образності мови.

Образна мова є важливою складовою частиною виховання культури мовлення в широкому сенсі цього слова. Під культурою мови розуміється дотримання норм літературної мови, вміння передавати свої думки, почуття, уявлення відповідно до призначення і метою висловлювання змістовно, граматично правильно, точно і виразно. Мовлення стає чітким, у дошкільника з'являється стійкий інтерес до багатства мови, розвивається вміння застосовувати у власній промові найрізноманітніші засоби виразності.

Високий рівень мовної культури включає такі ознаки, як багатство, точність і виразність. Багатство мовлення передбачає обсяг словника, розуміння і доречне вживання в мові слів і словосполучень, різноманітність використаних мовних засобів. Точність мови можна розглядати як оптимальне вживання слів: це вибір слів, які найефективніше передають зміст висловлювань, розкривають тему та головну думку логічно та послідовно. І, нарешті, виразність мови передбачає відбір мовленнєвих засобів, які відповідають умовам та завданням спілкування.

РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА З ВИВЧЕННЯ РОЗВИТКУ ОБРАЗНОСТІ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

2.1. Зміст дослідно-експериментальної роботи на констатувальному етапі

Мета констатуючого експерименту: виявити рівень розвитку образної мови в дітей старшої групи.

Завдання: проаналізувати умови Великоолександрівського закладу дошкільної освіти № 3 Великоолександрівської селищної ради; провести аналіз розвитку образної мови дітей старшого дошкільного віку.

Аналіз планів виховної роботи вихователя, дозволив зробити висновок, що по темі розвитку образної мови, робота з дітьми в старшій групі планується і здійснюється частково. З дітьми проводяться: заняття по мовному розвитку, бесіди, опис іграшок і предметів, дидактичні ігри «Склади пропозицію», «Повторюй за мною», але не завжди приділяється увага використанню прислів'їв, фразеологізмів, епітетів і порівнянь.

Аналіз предметно-мовного середовища відповідає вимогам. У групі є матеріал (дидактичні ігри з різними картинками, барвисті книжки, малюнки, картини відомих художників). Мова вихователя: грамотна, виразна, доброзичлива, привітна. Також вона небагатослівна, але дуже зрозуміла й логічна. У промові вихователя бракує використання загадок, віршів, прислів'їв та інших літературних жанрів, що сприяють формуванню образності мовлення дітей.

Анкетування батьків вихованців старшої групи проводилося з метою виявити рівень знань батьків про розвиток образного мовлення своєї дитини (Додаток А). Проаналізувавши відповіді батьків, слід зробити висновок, що:

35% батьків від загальної кількості опитаних, вважають, що образне мовлення їхньої дитини розвинене («логічно, зв'язно викладає свої думки; мова розвинена відповідно до віку»).

50% батьків вважають, що образне мовлення відіграє важливу роль у розвитку мовлення дитини.

15% батьків вважають, що в їхньої дитини не розвинене образне мовлення, або їм нічого не відомо про розвиток образного мовлення їхньої дитини; також батьки залишили свої побажання (Хотілося б, щоб в роздягальні був присутній куточок, де було б написано тема заняття, мета, над чим попрацювати вдома, наприклад: повторити вірш або закріпити скоромовку).

Решта питань викликали труднощі для батьків і залишилися без відповіді. (Яку консультацію Ви б хотіли отримати з даного питання? Як Ви оцінюєте роботу ЗДО з даного питання?)

Аналіз даних показав, що батьки мають не повне уявлення про розвиток образного мовлення своєї дитини.

Для визначення рівня розвитку образної мови були використані діагностичні методики по О.С. Ушакової дітей старшого дошкільного віку. В експерименті брало участь 17 дітей. Весь матеріал для обстеження підбирався з розрахунком на максимальну доступність для дітей. Дітям пропонувалося впоратися з серією завдань. У кожній серії було потрібно відповісти на питання. Оцінка за всі завданням давалася в кількісному вираженні (за балами).

3 бали – за правильну і точну відповідь, дану дитиною самостійно.

2 бали – отримувала дитина, яка допустила невелику неточність, відповідала за навідними питаннями.

1 бал – ставився дитині, якщо вона не співвідносила відповіді з питаннями дорослого, повторюючи за ним слова, або не зрозуміла завдання.

Всі результати фіксувалися в таблиці (Додаток Б).

1 серія завдань.

Мета: виявити вміння дітей придумувати самостійно розповідь або казку, використовуючи образні засоби.

Після вступної бесіди про улюблені книги, дитині пропонувалося придумати розповідь, казку; дати назву висловом, визначити жанр і пояснити свій вибір.

Аналіз даних показав, що 12% дітей (Ангеліна А. і Вікторія В.) мають високий рівень, вдало вибрали тему, розгорнули сюжет в логічній послідовності, були присутні: початок, середина і кінець розповіді. Використовували виразні засоби: гаряче сонце, укус комарика, смачний і ароматний чай, міцний сон, коричнево-жовта собака, білі як хмара плями, свіжі і смачні обіди. Наприклад Ангеліна А., склала розповідь на тему «Доктор». Одного разу у мене була висока температура. Мені було так жарко, немов я лежала під гарячим сонцем. Моя мама викликала лікаря. Коли він приїхав він зробив мені укол. Уколів я не боюся, це як ніби укус комарика. Потім доктор дав мені таблетку, я її випила. Мама сказала, що мені зараз полегшає. Я трохи полежала, і мені стало легше. Доктор поїхав. Мама заварила мені смачний і ароматний чай з медом. Я випила його і заснула міцним сном.

Вікторія А. вибрала жанр розповідь, на тему «Собачка у дворі». У мене у дворі живе величезна коричнево-жовта собака, з білими плямами як хмара. Її звать Альфа. Вона сидить на міцному ланцюгові. Я годую її 2 рази в день свіжими і смачними обідами і вечерями. Альфа любить зі мною гратися і лизати мене. Я її дуже люблю.

Середній рівень показали 46% дітей (Катя Б .; Віка К .; Влад К .; Яна Л .; Марія М .; Микола Н .; Іван П .; Ксенія Ш.) Труднощі у дітей виникла при перерахуванні своїх улюблених оповідань і при вигадуванні свого. Дуже мало використовували виразних засобів: чудово гарна, добре

серце, волосся кольору сонця, радості немає меж. При розповіданні своєї розповіді не були присутні або початок, або середина, або кінець. Наприклад, Катя Б. придумала казку на тему «Принц і принцеса». Жила – була принцеса на ім'я Сюзанна. Вона була чудово красивою і з добрим серцем. Волосся у неї було кольору сонця. Вона любила співати веселі пісні. Одного разу вона пішла на прогулянку і зустріла принца. Він їй дуже сподобався. І жили вони довго і щасливо.

Віка К., склала розповідь на тему «Моя мама». Моя мама найулюбленіша, гарна і добра. Вона вміє смачно готувати нам з татом. Коли вона працює, я по ній нудьгую, починаю плакати, але коли вона приходить, моєї радості немає меж.

Низький рівень показали 42% дітей (Єгор Б. ; Мирослав Б. ; Микита Д. ; Уляна К. ; Богдан Н. ; Влад О. ; Саша П.) Діти дуже довго не могли придумати своєї розповіді, тільки за допомогою навідних запитань змогли почати розповідь, яку не змогли розповісти в логічній послідовності. Наприклад, Єгор Б., склав розповідь на тему «Ліс». У лісі живе багато лісових тварин: заєць, вовк, ведмідь. Я їх бачив і знаю. У лісі багато дерев і чагарників.

Мирослав Б., вибрав жанр казка, на тему «Домашні тварини». У мене вдома живуть різні домашні тварини. Мама з татом за ними доглядають. Вони харчуються зерном, сіном, п'ють воду. Вони нам дають м'ясо, яйця.

2 серія завдань.

Мета: визначити розуміння дітьми значення фразеологізмів: як у воду опущений, дати слово, заяча душа, надути губи, стрімголов, в поті чола, додати ходу.

Спочатку кожен вираз дитині давалося в ізольованому вигляді, з'ясовувалося, як він його розуміє, потім цей же фразеологізм пропонувався в контексті.

Аналіз даних показав, що 17% дітей (Мирослав Б .; Віка В .; Микита Д .;) мають високий рівень, з перерахованих фразеологізмів, діти зрозуміли тільки такі як: надути губи, стрімголов, додати ходу, як у воду опущений. Змогли пояснити ці фразеологізми. Наприклад, Мирослав Б., пояснив фразеологізми так: Обдурити губи – це значить дутися, бути в образі, сердитися на кого – небудь; стрімголов – це значить бігти швидко, не чуючи ніг, як куля, як стріла, бігом, бігти так, тільки п'яти виблискують, з усієї сили додати ходу – це означає йти жвавіше, веселіше, скоріше, кваплячи. Віка В., пояснила ці фразеологізми так: як у воду опущений – це пониклий, сумний; надути губи – це значить сердитися, ображатися, засмутитися; стрімголов – це значить бігти як куля, стріла, бігти, висолопивши язика.

В процесі придумування речень з використанням фразеологізмів, діти змогли придумати такі варіанти. Наприклад, Микита Д., склав таке речення як: Коли я повертаюся з садка додому, ми з мамою біжимо на автобус як куля, щоб не запізнитися. Віка В., склала таке речення: Я дуже серджуся, коли мама не купує мені нові іграшки.

Середній рівень показали 41% дітей (Віка К .; Влад К .; Яна Л .; Марія М .; Микола Н .; Іван П .; Ксенія Ш .;) З перерахованих фразеологізмів, діти зрозуміли такі як: надути губи, в поті чола, додати ходу. Змогли пояснити їх. Наприклад, Віка К., пояснила так: надути губи – це значить образитися на подругу, на маму, не розмовляти; в поті чола – це не покладаючи рук робити що-небудь, старанно працювати; додати ходу – це йти швидше, жвавіше. Влад К., фразеологізми пояснив так: надути губи – образитись; в поті чола – це значить працювати дуже довго, не відволікаючись, добре працювати.

При завданні придумати речення з використанням фразеологізмів, у дітей виникли труднощі. Чи не змогли придумати речення з використанням перерахованих фразеологізмів.

Низький рівень показали 42% дітей (Ангеліна А. ; Єгор Б. ; Катя Б. ; Уляна К. ; Богдан Н. ; Влад О. ; Олександр П.) З перерахованих фразеологізмів, діти зрозуміли тільки 1 – надути губи. Змогли пояснити цей фразеологізм. Наприклад, Ангеліна пояснила так: надути губи – це значить образитися на кого то, засмутитися. При завданні придумати речення з використанням фразеологізмів, у дітей виникли труднощі. Чи не змогли придумати речення з використанням перерахованих фразеологізмів. (Мал. 2.1.).

3 серія завдань.

Мета: виявити вміння дітей сприймати та розуміти образну змістовність загадок, виокремлювати засоби художньої виразності з тексту загадки.

Дітям пропонувалися 3 загадки. Читався текст: «За деревами, за кущами, промайнуло швидке полум'я. Промайнуло, пробігло, немає ні диму, ні пожежі ». (Лисиця). Дитина відгадувала чи ні загадку, а потім йому задавалися питання: «Як ти здогадався, що це лисиця? З чим порівнюють лисицю? Чому лисицю порівнюють з полум'ям?

Аналіз даних показав, що 12% дітей мають високий результат (Ангеліна А. ; Марія М. ;) діти розгадали всі загадки. Відповідаючи на питання, вони відповідали так: Ангеліна А. – У першій загадці вона здогадалася, що це лисиця, тому що швидко за деревами може бігати тільки лисиця, її порівнюють з полум'ям, а порівнюють з полум'ям тому, що полум'я теж швидко горить і має червоно-оранжевий колір, як і лисиця. У другій загадці, Ангеліна А. швидко сказала відгадку, здогадалася тому, що почула про велику кількість голок. Їжака порівнюють з клубком, тому, що їжак може згортатися як клубок і як м'ячик, схожий на кактус. У третій загадці, сказала відгадку нешвидко. На питання як здогадалися що це зайчата, відповіла – тому що довгі

вушка бувають у зайчат, порівнюють зайчат з білими грудочками, тому що вони білі і маленькі.

Середній рівень мають 29% дітей (Єгор Б .; Мирослав Б .; Віка В .: Віка К .; Яна Л .;) розгадали 2 загадки. Відповідаючи на питання, Єгор Б. відповів так: – Першу загадку не зрозумів. У другій загадці, сказав відгадку, здогадався тому, що почув про голки, а голки бувають тільки у їжака. Його порівнюють з клубком, бо круглий. У третій загадці, сказав відгадку нешвидко. На питання як здогадався що це зайчата, відповів – тому що довгі вуха і білі.

Низький рівень мають 59% дітей (Катя Б .; Микита Д .; Уляна К .; Влад К .; Богдан Н .; Коля Н .; Влад О .; Саша П .; Іван П .; Ксенія Ш.:.). Хлопці не розгадали загадки або розгадали, але одну. Відповідаючи на питання, Богдан Н. відповів так: – У першій загадці він здогадався, що це лисиця, тому що її порівнюють з полум'ям, а порівнюють з полум'ям тому, що полум'я теж швидко горить і має помаранчевий колір, як і лисиця. Решта загадки Богдан Н., не розгадав (Мал. 2.2).

Таким чином, діагностика та аналіз анкет показали, що рівень розвитку образної мови дітей старшого дошкільного віку значно відстає від норми. Необхідно проводити роботу з дітьми по даній темі і ЗДО і в сім'ї. Потрібна спеціальна робота, спрямована на розвиток образної мови, в тому числі зв'язної, на створення умов для мовних і творчих проявів у дітей.

2.2. Зміст формуючого етапу з розвитку образної мови дітей старшого дошкільного віку

Мета формуючого етапу: апробувати розроблені нами завдання з розвитку мовлення і творчості дошкільнят для розвитку образності мовлення дітей за допомогою творів живопису.

На основі первісної діагностики, були поставлені наступні завдання:

- навчити дітей при описі картини бачити художній образ твору;
- сформувати вміння висловлюватися на тему творів живопису;
- розвинути вміння створювати творчу розповідь на тему творів живопису. (В розповіданні по картині самостійно складати описовий або розповідний текст, зазначати місце і час дії, придумувати події, що передують зображеному).

Для здійснення педагогічної роботи, з дітьми був розроблений перспективний план, який включав використання творів живопису в роботі з дітьми дошкільного віку.

На 1-му етапі (підготовчому) основна увага приділялася розвитку вміння бачити, розуміти художній образ творів живопису і розвитку вміння висловлюватися на тему цього твору; виділяти в творі головне. Нами були відібрані твори різних видів мистецтва: живопису (натюрморт, пейзажні картини); фольклору (загадка: – «Біла скатертина все поле вкрила» (зима) до картини Івана Похитонова «Зимові сутінки»; літератури (уривок з твору "Лісове озеро" Анатолія Давидова до картини «Ліс на хуторі»; уривок з вірша Н.Забілої «Випав сніг» до картини Пластова «Перший сніг»; та інші); музики (П. Чайковського «Осінь пісня» з фортепіанного циклу «Пори року», до картини І. Левітана «Золота осінь. Слобідка»; музика Б.Дваріонаса «Прелюдія», до картини Пітера Брейгеля «Мисливці на снігу»; «Січ» з фортепіанного циклу «Пори року» до картини І. Шишкіна «Зима»; музика П.І. Чайковського з балету «Лускунчик», до картини В. Беспалова «Баба Яга». Художні образи жваво сприймаються дітьми, допомагають глибше і повніше пізнавати дійсність, формувати почуття прекрасного.

Найважливішим завданням на цьому етапі було збагачення мови дітей виражальними засобами: метафорами, епітетами, барвистими

визначеннями, а також навчання вмінню будувати речення різних типів і працювати над структурою висловлювання, що відповідає описовій розповіді. Для цього використовувалися прийоми: зразок – розповідь вихователя; питання до дітей; пояснення слів або виразів, читання віршів або чотиривіршів.

Наприклад, до картини П.П. Кончаловського «Бузок», було використано вірш, для глибокого сприйняття картини, і був складений зразок – розповідь вихователя: – «На цій картині зображено бузок в кошику, плетеному з лози, який стоїть на столі. Зелені яскраві листочки свідчать про те, що бузок свіжозрізаний. Маленькі квіточки бузку, ніжно схилили свої голівки, переплітаючись пелюстками. Видно, що ще не розкрилися витончені бутони. Незабаром вони розкриються, а букет стане ще більшим та прекраснішим! Так і хочеться відшукати ту квітку, з п'ятьма пелюстками, щоб загадати найпотаємніше бажання! Сам букет бузку розкішний – білі, бузкові, блакитні та лілові гілки складають чудову, барвисту композицію, даруючи нам невимовне відчуття радості. Відчуття щастя пронизує цю картину наскрізь! До чого ж прекрасним та ошатним зображено на полотні бузок! Дивлячись на нього, ми ніби відчуваємо ледь вловимий, тонкий, ніжний аромат. Він нібито тоненькою ниткою струмує з картини. Сонячні промені падають на пелюстки і квіти бузку, і від цього букет виглядає святково та урочисто.

Так, дійсно, картина нас заворожує! Вже хочеться весни за вікном, щоб можна було нахилитися та доторкнутися до чарівних гілочок бузку, відчувши всю весняну свіжість і незвичайний вабить аромат!» [24].

Для вміння бачити, розуміти художній образ твори живопису і закріплення образних слів (виразів), дітям використовувалися питання і завдання:

- «Як ви думаєте, яке місце зображено на картині?». Опишіть сад, час (травневий, ранковий, величезний, запашний, пронизаний променями ласкавого сонця);

Уявімо, що ми в тій кімнаті, де стоїть цей букет, у того ж відкритого вікна. Трошки уяви, і ви відчуєте ті запахи саду, які буквально вриваються з нього, повітря в саду: сирої, що бадьорить, ароматний, чистий, свіжий, прозорий, ранковий);

Ми працювали над другим планом картини, використовуючи питання до дітей і зразок – розповіді вихователя.

- «Що знаходиться в центрі натюрморту? Чи зумів художник показати, що бузок свіжа, щойно зрізана? » (Бузок: гілки потужні, ошатні; грона великі, свіжі, ще вологі від роси, ошатні ніжно-блакитні, бардовіє, білі, всі відтінки бузкового кольору. Букет освітлений променями сонця, що сходить, пухнастий, оксамитовий. Квіточки тендітні, крихітні, милі).

Згадаймо з вами літо, уявімо, що ми ось-ось десь на відстані від цього дивовижного букета. А по всій кімнаті – чарівний аромат бузку.

(Аромат бузку: медовий, ніжний, чарівний, таємничий, загадковий).

- «Що ви можете сказати про ставлення художника до природи?»

(Художник захоплений природою, його картина – це визнання живописця в любові до неї).

- Чи виникають у вас які-небудь бажання, коли ви дивитеся на картину? (На душі стає легко і тепло, виникає бажання доторкнутися до цих квіткам і вдихати і вдихати цей чарівний аромат або хочеться вискочити в цей тінистий сад і бігти по цій доріжці, яка, можливо, виведе до озера).

Епітети, фразеологізми, метафори, діти повторювали хором і індивідуально. Деякі слова (фрази) замінялися синонімами або

пояснювався сенс, наприклад: цариця душі – володарка, головна; медовий запах – солодкуватий, медовий, солодкий.

На другому етапі відбувалося навчання дітей побудови зв'язного висловлювання на теми картин різних жанрів. При цьому використовувалися різноманітні методичні прийоми: план – розповіді вихователя по картині, питання до дітей, вправи на підбір синонімів, антонімів, епітетів, порівнянь, придумування назви картині і пояснення цієї назви. Проводився запис дитячих оповідань і читання їх іншим дітям, застосовувався прийом «входження в картину» (дітям пропонувалося представити себе на місці зображеного людини. Це навчало переживати, будило дитячу уяву), наприклад: до картини І. Левітана «Весна», дітям по черзі пропонувалося підійти до картини і подумки в неї увійти. Розповіді дітей були такі: Мирослав Б., – Я б підійшов до будинку і озирнувся, побачив би поруч стояла кінь, виліз би на неї, сів і поскакав до лісу. На конях я скакати не боюся, мене тато вчив, як треба правильно сидіти і триматися. Ангеліна А., – Мені дуже подобається ця картина. Я б зайшла в будинок, одяглася тепло, підійшла б до коня, залізла на нього і пострибала в ліс, я б нічого не боялася. Потім би взяла свого брата і його б покатала, він у мене маленький. Вікторія В., – Мені подобається ця картина. Але я боюся кататися на коні. Я б просто зайшла додому, взяла б вівса і сіна і погодувала би її. Я вже так робила, це класно.

При розгляданні картин, звертали увагу, щоб діти не тільки запам'ятовували потрібні слова і звороти, а й відповідали на питання вихователя повним, розгорнутим реченням, що сприяло тому, що при складанні оповідань, діти використовували ці речення. Діти з високим рівнем мовного розвитку, намагалися складати не тільки прості речення, а й складні.

Висновком кожного етапу навчання було проведення виставки картин: осінній, зимовий і весняний вернісаж. Після розглядання кожної

картини, у дітей була можливість у вільний час або в кінці заняття намалювати свою картину по цій же темі. Інтеграція освітніх областей: комунікація, художня творчість, пізнання, соціалізація, художня література. На виставці картин «Виставка дитячих робіт», діти відзначали, хто краще зобразив, той чи інший образ, при цьому діти не забували використовувати складанні розповіді образні вислови. Ввечері, коли дітей забирали батьки, деякі діти, звертали увагу батьків на свій малюнок або малюнок товариша, також намагалися відтворити образну мову в своєму міні-оповіданні.

Мовне навчання проводилося як фронтально (одне заняття на тиждень), так і індивідуально (в міру необхідності по 10 – 15 хвилин з однією дитиною або з групою дітей в ранковий відрізок часу, так і в гуртковій роботі в другій половині дня).

Сформованість образного мовлення досягається на підґрунті розвитку усіх його сторін, виконання певних спеціальних вправ, ознайомлення з художньою літературою, при якому відбувається запозичення виразних засобів, використаних автором, а художній образ в творі образотворчого мистецтва співвідноситься з художнім образом у літературному та / або музичному творах.

У перші дні роботи за даною темою розповідь дітей в основному складалася з однієї, рідше – з двох частин: діти не знали, з чого почати розповідь, та чим її закінчити. Синтаксис дитячого мовлення був одноманітний, зустрічалися помилки в побудові речень; переважали прості речення, було відзначено повторення слів і відсутність виразних засобів в текстах. Більшість дітей не могли передати свої враження, почуття і настрої.

В процесі розповідання по картині, діти складали невеликі оповідання (за аналогією з змістом картини), переказували зразок розповіді вихователя, а не намагалися скласти своє.

У процесі бесіди вихователя і дітей, вони вчилися висловлювати оціночні судження. Після чого, діти називали підходящі за змістом слова. Потім пояснювали розуміння цих слів, як можна сказати по – іншому.

В ході навчання удосконалювалося і поглиблювалося сприйняття літературних творів, діти яскравіше проявляли емоційну чуйність під час розповіді. Збагатилося не тільки розуміння змісту твору живопису, а й сприйняття його художньої форми. Систематичне використання на заняттях творчих завдань (підбір порівнянь, епітетів, синонімів, антонімів), вплинуло на створення творів. Основну ж увагу в дослідженні приділялася виявленню ролі сприйняття у формуванні художньо-мовленнєвої діяльності старших дошкільників.

2.3. Зміст дослідно – експериментальної роботи на контрольному етапі.

Мета: порівняти результати діагностики на початок і кінець дослідного періоду.

Порівняльний аналіз відповідей дітей старшої групи до і після навчання показав, що якісні показники оцінок різко змінилися в бік їх об'єктивності і адекватності. Критерії оцінки залишалися колишніми.

Для обстеження були відібрані ті ж завдання, що і при початковому обстеженні. Дітям пропонувалося впоратися з серією завдань.

Ісерія завдань.

Мета: виявити вміння дітей придумувати самостійно розповідь або казку, використовуючи виражальні засоби.

В результаті діагностування дітей, аналіз даних показав, що 30% дітей мають високий рівень (5 дітей: Ангеліна А., Вікторія В., Вікторія К., Марія М., Іван П.), вони вдало вибрали тему, розвивали сюжет в логічній послідовності, були присутні: початок, середина і кінець розповіді. Використовували виразні засоби. Наприклад, Ангеліна А.,

склала розповідь на тему «Моя мама». Прокинувшись вранці, тому що, сонечко освітіло своїм дзеркальним блиском мені обличчя, я встала з хорошим настроєм. З кухні доносився ароматний запах моїх улюблених, пишних і рум'яних оладок. Я швидко побігла на кухню і побачила як мама стоїть біля плити в своєму фартусі і пече оладки. Вона сказала мені піти вмитися і йти снідати. Я вмилася чистою і прозорою водою. Мама налила чай, і ми разом сіли їсти оладки. Вони були настільки смачними, що я з'їла, цілу купу. Я дуже люблю свою саму, ніжну, добру і ласкаву, вона балує мене кожен день.

Вікторія В., склала розповідь на тему: «Відпочинок в зоопарку». Це було в неділю. Ми з батьками вирушили в зоопарк, вони давно мені обіцяли, що ми туди підемо і ось нарешті цей день настав. Моїй радості не було меж, моя посмішка сяяла як сонечко. Коли ми прийшли в зоопарк, я побачила безліч тварин: мавпу, ведмедя, оленя, борсука, зайця, лисицю. Мені найбільше сподобався ведмідь, він був такий величезний, хоробрий і сильний, що я спочатку злякалася, але потім він тихенько спав і виглядав не таким вже страшним. Поруч з ним була лисиця. Вона була яскраво-рудого окрасу. Погляд у неї був дуже хитрий і уважний, мені навіть здавалося, що вона хоче полизати мою руку. У зоопарку було дуже весело, і мені не хотілося йти звідти. Але тато пообіцяв, що ми ще сюди повернемося.

Такі діти як: Вікторія К., Марія М., Іван П. на експериментальному етапі були на середньому рівні, труднощі виникали при вигадуванні своєї розповіді. Дуже мало використовували виразних засобів.

Середній рівень показали 54% (9 дітей: Єгор Б., Мирослав Б., Катерина Б., Уляна К., Владислав К., Яна Л., Микола Н., Владислав О., Ксенія Ш.), труднощі виникали при вигадуванні своєї розповіді. Дуже мало використовували виразних засобів, при розповіданні своєї розповіді були відсутні або початок, або середина, або кінець. наприклад, Катерина

Б., склала розповідь на тему: «В селі ». Я дуже часто буваю в селі у бабусі з дідусем. Вони мене дуже люблять. найбільше мені подобається приїжджати туди влітку. Я допомагаю бабусі в городі, поливаю квіти, сажу різні рослини. Але коли йде дощ, стає сумно, хмари стають попелясто -сірі і чорні. Дощ іде холодний і сильний. Після нього на вулиці дуже сиро і брудно. Але коли сонечко пригріває, то все швидко висихає, і я вирушаю на прогулянку.

Низький рівень показали 18% респондентів (3 дітей: Микита Д., Богдан Н., Олександр П.), вони не могли придумати своєї розповіді або не могли розповісти в логічній послідовності, чи не використовували виразних засобів. Наприклад, Микита Д., склав розповідь на тему «Мій робот». У мене є робот, його звать Хостер. Він вміє битися. Коли він зустрічається з моїм другом то ми граємо всі разом. З ним нам не нудно.

2 серія завдань.

Мета: визначити розуміння дітьми значення фразеологізмів: як у воду опущений, дати слово, заяча душа, надуті губи, стрімголов, в поті чола, додати ходу.

В результаті діагностування дітей, аналіз даних показав, що на порівняно з констатувальним етапом високий рівень піднявся з 18% до 32% (7 дітей: Мирослав Б., Катерина Б., Вікторія В., Микита Д., Вікторія К., Яна Л., Іван П.), діти зрозуміли всі фразеологізми, і змогли їх пояснити. Наприклад, Мирослав Б., пояснив фразеологізми так: -Як в воду опущений – це значить сумний, пониклий, втрачений, розчарований; дати слово – пообіцяти; заяча душа – це боягузлива і боязка душа; надуті губи – образитись, дутися, бути в образі, сердитися на кого – небудь; стрімголов – це значить бігти як куля, летіти як стріла, як літак, як поїзд, бігти так, що п'яти виблискують, з усієї сили; в поті чола – це бігти, так що виступає піт; додати ходу – це значить, кваплячи, йти жвавіше, веселіше, скоріше, спотикаючись.

При завданні придумати розповідь з використанням фразеологізмів, діти змогли придумати невеличкі оповідання, наприклад, Мирослав Б., склав такий: – Одного разу ми з мамою поверталися з садка. Ми йшли і я по дорозі побачив гойдалки, мені захотілося на них погойдатися. Я побіг щосили, щоб встигнути зайняти вільне місце і спіткнувся об камінь і дуже боляче впав і заплакав. Мама допомогла мені встати і насварила мене за те, що я так швидко втік від неї і не відпросився у неї. Мені стало прикро, я засмутився і всю дорогу йшов мовчки. Більше мені не хотілося гойдатися на цих гойдалках.

Такі діти як: Вікторія К., Яна Л., Іван П., мали середній рівень.

Аналіз результатів показав що середній рівень підвищився з 32% до 48% (8 дітей: Ангеліна А., Єгор Б., Уляна К., Владислав К., Марія М., Богдан Н., Микола Н., Ксенія Ш.). З перерахованих фразеологізмів, діти зрозуміли такі фразеологізми, як: надуті губи, в поті чола, додати ходу, стрімголов. Змогли пояснити їх. Наприклад, Ангеліна А., пояснила ці фразеологізми так: в поті чола – це значить бігти, так що виступає піт, не озираючись, весь мокрий; додати ходу – це значить, йти жвавіше, веселіше, швидше; стрімголов – бігти з усієї сили так, щоб ніхто не наздогнав.

При завданні придумати розповідь з використанням фразеологізмів, у дітей виникли труднощі. Вони змогли придумати речення з використанням перерахованих фразеологізмів, наприклад, Ангеліна А., склала таке речення як: – Я дуже сильно засмучуюсь, коли мама не купує мені іграшки і дує на неї. Коли ми ввечері гуляємо з подружками, то ми бігаємо так швидко, що приходимо додому мокрими. Єгор Б., придумав таке речення: – У мене з Владом є великий секрет, ми сказали один одному, що рот будемо тримати на замку.

Низький рівень на контрольному етапі показав зменшення з 32% до 12% (2 дітей: Владислав О., Олександр П.), перераховані фразеологізми,

діти не зрозуміли. При завданні придумати розповідь з використанням фразеологізмів, у них виникли труднощі.

З серія завдань.

Мета: виявити вміння дітей сприймати та розуміти образний змістовності загадок, виокремлювати засоби художньої виразності з тексту загадки.

В результаті діагностування дітей, аналіз даних показав, що в порівнянні з експериментальним етапом 12% виросло до 36% (6 дітей: Ангеліна А., Мирослав Б., Катерина Б., Вікторія К., Яна Л., Марія М.) , – розгадали всі загадки. Наприклад, Ангеліна А., відповідаючи на питання, сказала так: у першій загадці я здогадалась, що це лисиця, тому що швидко за деревами може бігати тільки лисиця, тому – що вона хитра і постійно крадеться, щоб її ніхто не бачив. Лисицю порівнюють з полум'ям, тому, що полум'я теж швидко горить і має червоно-рудий колір. У другій загадці я здогадалася тому, що почула про велику кількість голок, а голки є тільки у їжака. Його порівнюють з м'ячем, тому що він такий же круглий і може згортатися в клубок, це для того щоб його ніхто не з'їв. У третій загадці, це зайчата, тому що в загадці говорилося про довгі вуха, а вони є тільки у зайчат, зайчат порівнюють з білими грудочками, тому що вони білі і маленькі.

Результати дослідження показали, що середній рівень виріс з 29% до 48% (8 дітей: Єгор Б., Вікторія В., Микита Д., Уляна К., Владислав К., Богдан Н., Владислав О.), розгадали 2 загадки. Наприклад, Єгор Б., відповідаючи на питання, відповідав так: – Першу загадку не зрозумів. У другій загадки, здогадався тому, що почув про голки, а голки є у їжака. Його порівнюють з клубком, бо круглий. У третій загадці, я відразу здогадався що це зайчата, тому що почув про довгі вуха.

Низький рівень показали 12% дітей порівняно з 59% на констатувальному етапі експерименту, (2 дітей: Микола Н., Олександр П.), хлопці не розгадали загадки. Чи не змогли порівняти тварин.

Діти розуміють значення слова, але в повсякденній діяльності не використовують. Але хочеться відзначити, що після виконаної нами роботи зміни в кращу сторону очевидні. Порівнюючи результати обстежень, можна побачити, що в експериментальній групі відбулися глибокі зміни, динаміка позитивна (Мал. 2.3).

Проводячи контрольний експеримент, ми переконалися, що рівень розвитку образної мови підвищився. Цього ми змогли досягти за допомогою систематичної цілеспрямованої роботи, при тісній співпраці з вихователями даної вікової групи.

ВИСНОВКИ

Отже, у відповідності з поставленими завданнями в роботі підібрана, вивчена і проаналізована наукова література з даної теми. Аналіз психологічної, лінгвістичної, педагогічної літератури, проведений в дослідженні, показав важливість і необхідність мовного виховання в дошкільному віці. Саме тоді відбувається активне засвоєння розмовної мови, становлення та розвиток всіх аспектів мовлення – фонетичного, лексичного, граматичного. Втрачені можливості розвитку на етапі дошкільного дитинства в подальшому не заповнюються, тому необхідне своєчасне мовне навчання, яке включає в себе розвиток інтересу, чуйності і любові до рідного слова, прагнення до точного його вживання в залежності від контексту і ситуації спілкування.

Розвиток мови здійснюється в різних видах діяльності дітей: на заняттях з ознайомлення з художньою літературою, творами живопису, явищами навколишньої дійсності, навчання грамоті, на всіх інших заняттях, а також поза ними – в ігровій та художній діяльності, в повсякденному житті. Однак навчання рідної мови, розвиток мови на спеціальних заняттях є головним, центральним завданням.

У центрі розвитку образності мовного висловлювання знаходиться формування у дошкільнят уявлень про структуру різних типів текстів (розповідь, міркування, опис), навчання умінню застосовувати різні засоби зв'язків (між словами, реченнями та частинами тексту). Важливою складовою частиною розвитку зв'язного мовлення є виховання образності мови, що становить підґрунтя культури мовлення у широкому сенсі цих слів.

Навчання дошкільнят рідної мови надає багаті можливості вирішення завдань морального і естетичного виховання. Це стосується не тільки розвитку монологічного мовлення (переказуванню, розповідання),

а і інших аспектів навчання рідної мови: вихованню звукової культури мовлення, словникової роботи, формуванню граматичної будови.

Проблема розвитку образності мови займає в методиці навчання рідної мови дошкільнят важливе місце. Досить повно розроблено зміст і методи формування образності мови при ознайомленні з творами образотворчого мистецтва, художньої літературою, при ознайомленні з природою. Питання формування у дошкільнят усвідомлення засобів образності і місця їх використання у висловлюваннях різних типів були предметом спеціального дослідження.

Констатувальний етап дослідження, показав, що самостійні висловлювання більшості дітей малозмістовні, позбавлені образності, невиразні. Особливі труднощі викликав підбір виразних лексичних засобів. Діти не знали, як розповісти словами про красу того чи іншого об'єкта, не могли точно пояснити сенс метафори. Це виражалося в тому, що в описах пейзажної картини образних засобів було вкрай мало, а в міркуваннях і розповідях вони і зовсім відсутні. Використані дошкільнятами елементи образності представляли собою прості порівняння і визначення, які не містили переносного значення. Бажання деяких дітей показати позитивне ставлення до об'єкта опису, предмету міркування проявлялося у вживанні зменшувально-пестливих слів («листочки», «водичка», «травка»).

Разом з тим, виявлено окремі відповіді, що показують спроби дітей зрозуміти переносне значення метафори, зафіксовані висловлювання, в яких містилося правильне їх тлумачення. Це дозволило зробити висновок про те, що діти дошкільного віку здатні зрозуміти образно-фігуральний сенс укладений в метафорі.

Експериментальне навчання показало, що розвиток образності мови дошкільників найбільш ефективно при використанні таких методів і прийомів, як спостереження і бесіди про природу, мистецтво, читання

літературних творів, розгляд картин різних жанрів. Отримані в дослідженні дані вказують на якісні покращення результатів навчання образності мови, усвідомленого вживання в висловлюваннях різних зображально-виражальних засобів мови.

Необхідно продовжувати працювати над розвитком образної мови дітей, її чистоті і правильності. Таким чином, можна зробити висновок, що обрані нами завдання сприятимуть розвитку образної мови у дітей дошкільного віку, якщо вихователь буде:

1) в процесі розглядання творів живопису з дітьми використовувати в мові порівняння, епітети, висловлювати оціночні судження на заняттях і в гурткової роботи;

2) використовувати різні методичні прийоми;

3) застосовувати музичні фрагменти і літературні твори, за змістом і настроєм, відповідні твору.

4) організувати відвідування з дітьми художніх виставок, музеїв.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). [Науков. керівник А. М. Богущ]. Дошкільне виховання, 2012. №7. С.4-19.
2. Білан О.І. Навчання дітей старшого дошкільного віку розповіді за ілюстраціями: Монографія. Львів: Аверс. 2007. 180с
3. Білан О.І. Вчимо розповідати за ілюстраціями. Дошкільне виховання. 2005. № 1. С. 12-14.
4. Білан О.І. Художньо-мовленнєва діяльність дітей старшого дошкільного віку. О.І.Білан. Львів: Проман, 2007. 64 с.
5. Богущ А.М. Витоки мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку. К.:УЗМН, 1997. 109 с.
6. Богущ А.М. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до семи років: монографія. К.: Вид. Дім «Слово», 2004. 376 с.
7. Богущ А. М. Дошкільна лінгводидактика: теорія і методика навчання дітей рідної мови: підручник. К. : Вища шк., 2007. 542 с.
8. Богущ А.М. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах. Підручник для студентів вищих навчальних закладів факультетів дошкільної освіти. К. :Видавничий Дім «Слово», 2010. 304с.
9. Бородич А.М. Методика розвитку мовлення дітей М.: Просвещение, 1981. 197с.
10. Вальомс Н.П., Мурашковская И.Н. Картинка без запинки. СПб.: Триз-Шанс, 1995. 33 с.
11. Величко Л. Анализ повествовательной устной речи шестилеток. Характеристика связной речи детей 6-7 лет: сб. науч. тр. М.: Педагогика, 1979. С. 303.
12. Выготский Л.С. Развитие устной речи у 6 т.- Т.3. М.: Просвищение, 1982. 298с.

13. Виноградова Н. Ф. Развитие связной речи дошкольников старшего возраста на основе ознакомления с природой. Просвещение. 1972. 25 с.
14. Гавриш Н.В. Навчання розповіді за картиною. Дошкільне виховання. 2003. № 1. С. 7-9
15. Гавриш Н.В. Розвиток зв'язного мовлення дошкільнят. К.: Шкільний світ, 2006. 119 с.
16. Гринько Є.В. Особливості розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку. К.: Шкільний світ, 2006. С.169-171.
17. Гербова В. В. Составление описательных рассказов. Дошкольное воспитание. 1981. № 9. С. 28-34.
18. Эльконин Б.Д. Детская психология. М.: Уч.пед.гиз, 1960. 206с.
19. Жинкин Н.И. Психологические основы развития речи. М.: Просвещение, 1966. С. 17.
20. Жуковская Р.И. Роль картинки в воспитании ребенка дошкольного возраста. М.: Учпедгиз, 1954. 40 с.
21. Зданевич Л.В. Розвиток зв'язного мовлення дітей дошкільного віку засобами творів живопису. Запоріжжя: ТОВ «ЛППС» ЛТД, 2009. 120 с.
22. Закон України "Про дошкільну освіту". Дошкільне виховання. 2000. № 5.
23. Зимняя И. А. Лингвопсихология речевой деятельности. М.: МОДЭК, 2001. 432 с.
24. Зоржевська А. Я. Опис – основа зв'язної розповіді. Дошкільне виховання 1991. №2. С. 4-5
25. Калмикова Л. О. Психологія формування мовленнєвої діяльності у дітей дошкільного віку: монографія. К. : Фенікс, 2008. 497 с. 6.
26. Калмикова Л. О. Формування мовленнєвих умінь і навичок у дітей: психолінгвістичний та лінгвометодичний аспекти : навч. посіб. для студ. ВНЗ. К. : НМЦВО, 2003. 300 с.

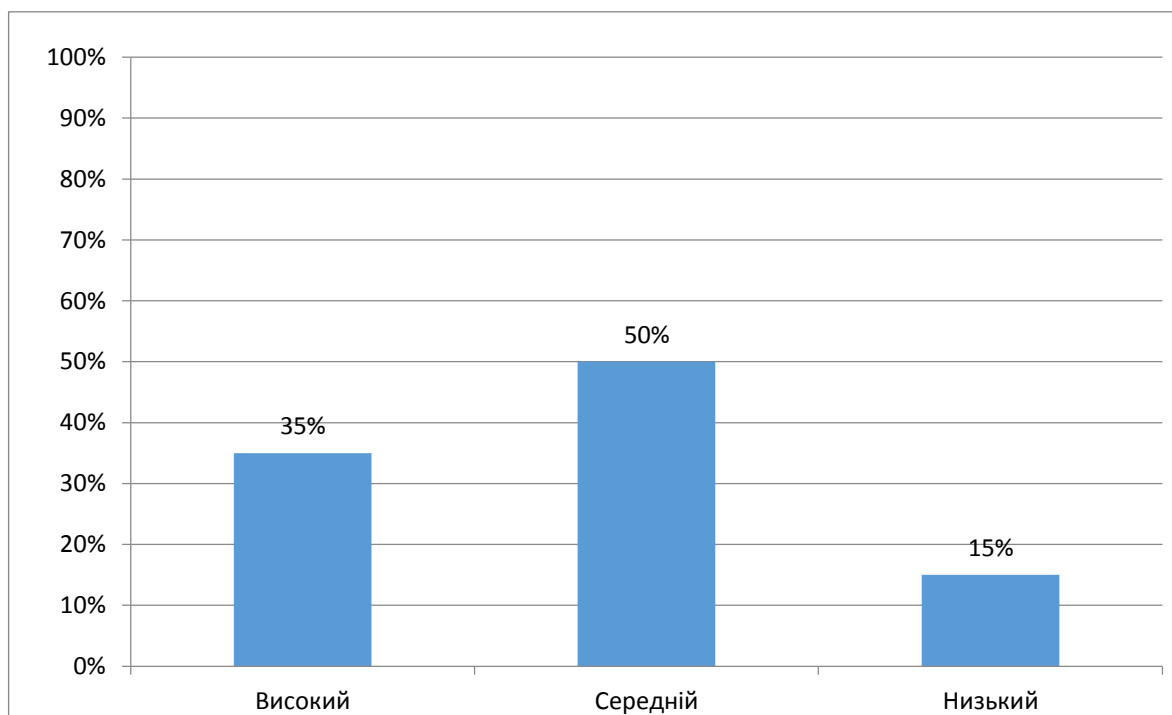
27. Кожевникова Т. Мовленнєвий розвиток дошкільнят. Дошкільне виховання, 2004. № 12. С. 7-9.
28. Короткова Э.П. Роль картинки в развитии ребенка дошкольного возраста. Ростов-на-Дону: 1971. 25с.
29. Короткий тлумачний словник української мови. К.: Рад. шк., 1978. 296 с.
30. Кравченко О.В. Мовленнєвий розвиток дошкільників – запорука їхньої наступної успішності. Вихователь-методист дошкільного навчального закладу. 2004. № 3.- С.3-9.
31. Крутій К.Л. Навчання дітей української мови: теорія і практика. Запоріжжя: ТОВ "ЛПС" ЛТД, 2000. С. 42-44.
32. Леонтьев А.Н. Язык, речь, речевая деятельность. М.: Учпедгиз, 1969. 226 с.
34. Луцан Н.І. Лінгводидактичні проблеми розвитку мовлення дітей дошкільного віку. Дошкільна освіта. 2004. № 4 (6). С. 9-14
35. Люблинская П.О. Беседы с воспитателем о развитии ребенка. М.: Просвещение, 1962. 356с.
36. Орланова Н. П. Роль творчої розповіді у підготовці дітей до навчання в школі. Дошкільна педагогіка і психологія. К: Радянська школа. 1974. Вип. 8. С. 27-31.
37. Пентилюк М. І. Культура мови і стилістики Пробний підручник для гімназій гуманітарного профілю. К.: Вежа. 1994. 240с
38. Пенъевская Л. А. Рассказывание детей старшей группы детского сада как средство обучения связной речи. Известия. 1948. Вип.16, – С 111-143.
39. Пиаже Ж. Психология ребёнка. 18-е изд. СПб.: Питер, 2009. 160 с.
40. Пироженко Т.О. Комунікативно-речевое развитие ребенка. Монография. К., 2002. 310 с.
41. Порядченко Л. Описове мовлення: методи розвитку та активізації. Палітра педагога. 2003. № 2. С. 5-9.

42. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». Тернопіль: Мандрівець, 2012. 264с.
43. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии в 2 т. Т.1. М.: Педагогика, 1989. 468с.
44. Русова С.Ф. Дошкільне виховання. Катеринослав, 1918. 193с.
45. Смирнова Е. А. Обучение старших дошкольников рассказыванию по серии сюжетных картин. М Просвещение. 1987. 204с.
46. Смольникова Н. Г. Развитие структуры связного высказывания детей старшего дошкольного возраста. М.: Просвещение. 1990. 99 с
47. Сохин Ф. А. Начальный этап овладения ребенком грамматическим строением языка: автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд.. наук. М., 1995.15с.
48. Тихеева Е.И. Развитие речи детей. М. Просвещение, 1981. 159 с.
49. Трифонова П. Навички творчого розповідання. Дошкільне виховання. 1997. № 10. С.10-15.
50. Ушакова О.С. Методика развития речи детей дошкольного возраста. М.:ВЛАДОС, 2004. 288 с.
52. Ушинський К.Д. Рідне слово. Вибрані педагогічні твори. К.: Радянська школа, 1979. С.183-185.
53. Флерина Е.А. Розповідання в дошкільній практиці. М.: Просвещение, 2010. 145 с.
54. Харченко Н. Формування навичок міркування у дітей 5-6 річного віку. Дошкільне виховання. 2001. № 2. С. 18-20

ДОДАТКИ

Додаток А.

**Результати анкетування батьків вихованців старшої групи.
Виявлення рівня знань батьків про розвиток образного мовлення
своїї дитини**

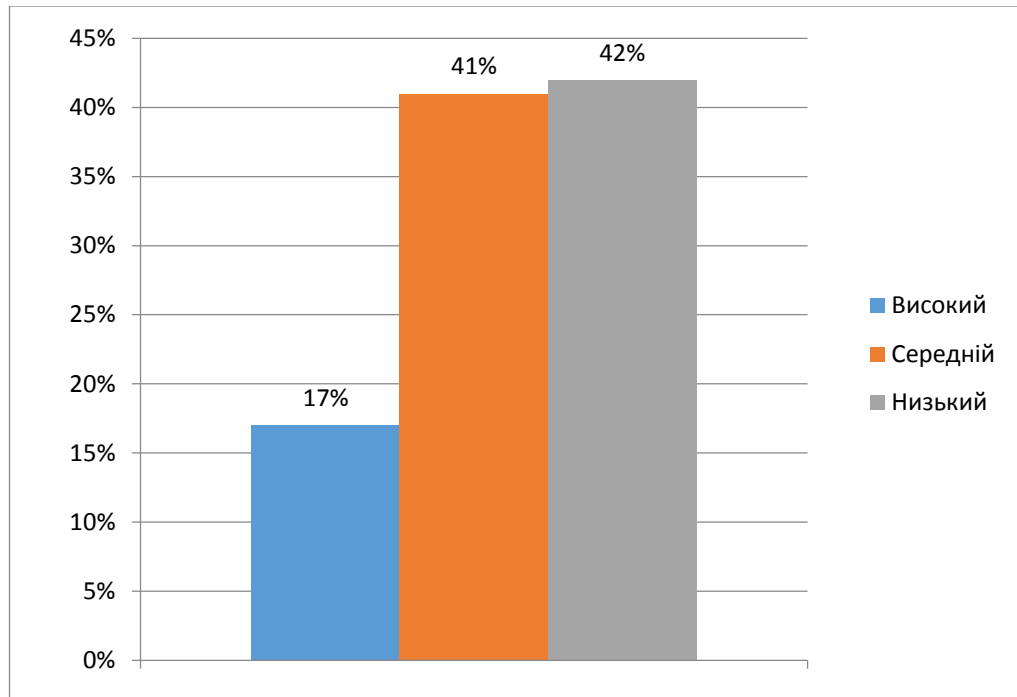
Додаток Б.

Результати діагностики на констатувальному етапі експерименту.

№	ПІБ дитини	Завдання				Всього балів	Рівень
		1	2	3	4		
1.	Ангеліна А.	3	1	2	3	9	Середній
2.	Єгор Б.	1	1	1	2	5	Низький
3.	Мирослав Б.	1	3	1	2	7	Середній
4.	Катерина Б.	2	1	1	1	5	Низький
5.	Вікторія В.	3	3	1	2	9	Середній
6.	Микита Д.	1	3	1	1	6	Низький
7.	Вікторія К.	2	2	3	2	9	Середній
8.	Уляна К.	1	1	2	1	5	Низький
9.	Владислав К.	2	2	1	1	6	Низький
10.	Яна Л.	2	2	1	2	7	Середній
11.	Марія М.	2	2	2	3	9	Середній
12.	Богдан Н.	1	1	1	1	4	Низький
13.	Миколай Н.	2	2	1	1	6	Низький
14.	Владислав О.	1	1	1	1	4	Низький
15.	Олександр П.	1	1	1	1	4	Низький
16.	Іван П.	2	2	1	1	6	Низький
17.	Ксенія Ш.	2	2	1	1	6	Низький

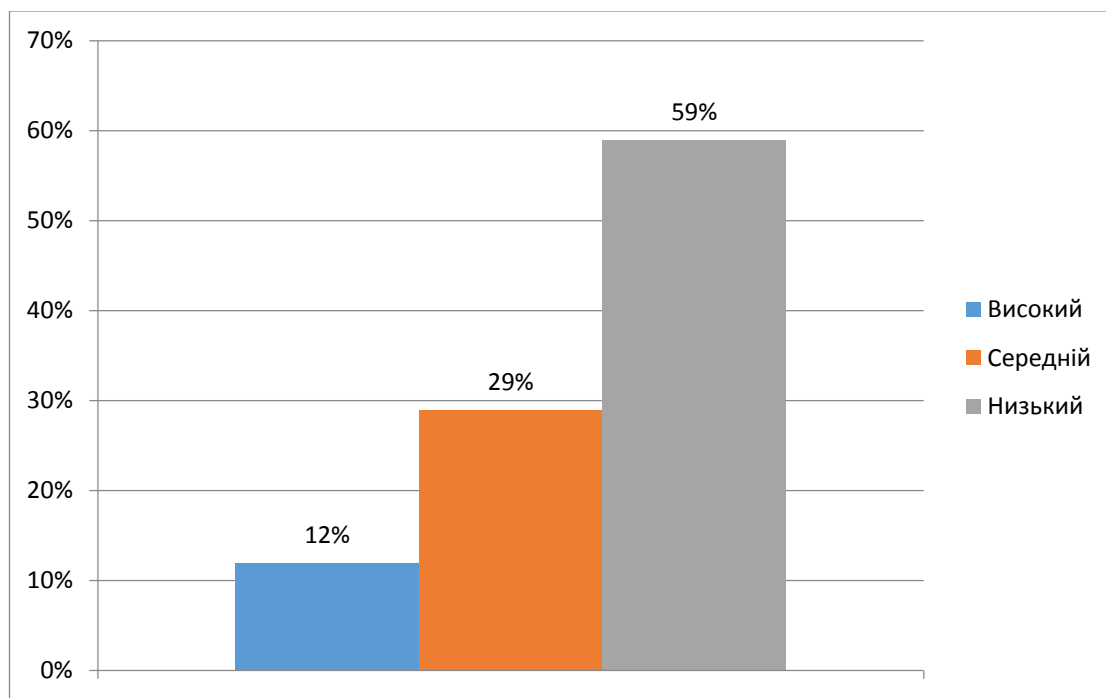
Додаток В.

Визначення розуміння дітьми значення фразеологізмів: як у воду опущений, дати слово, заяча душа, надути губи, стрімголов, в поті чола, додати ходу.

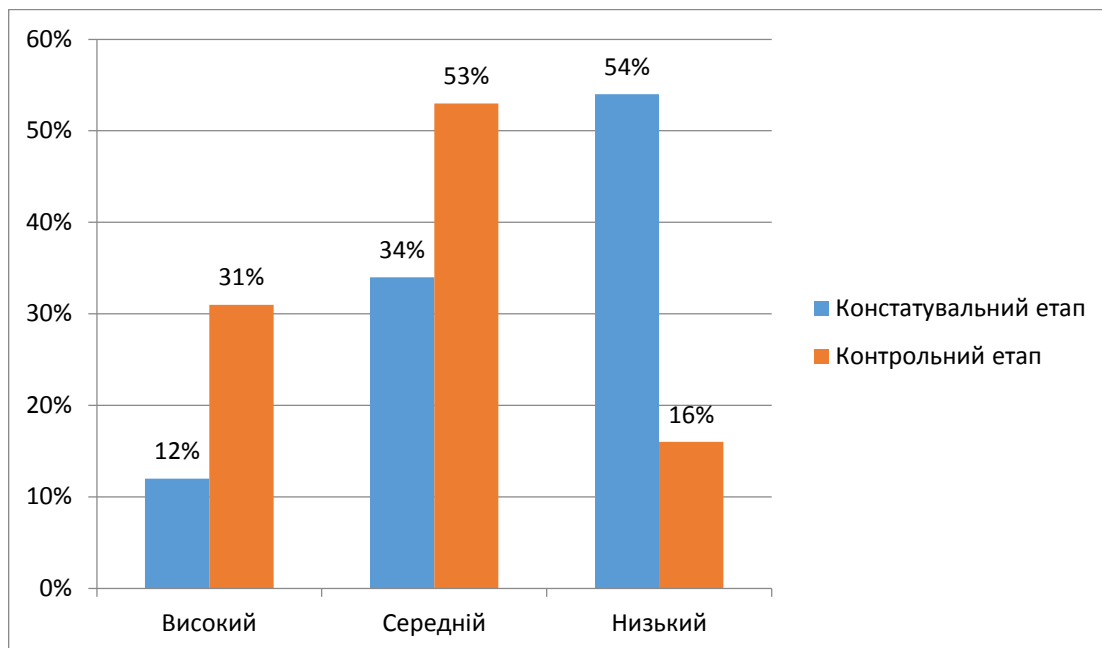

Додаток Г.

Виявлення вміння дітей сприймати і розуміти образний зміст загадок, виокремлювати засоби художньої виразності з тексту загадки.

Додаток Д.

Порівняльний аналіз розвитку образної мови після навчання на контрольному етапі.

Додаток Е.

**КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНЬСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Я, Ставицька Анастасія Сергіївна, учасниця освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

– дотримуватися:

вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;

принципів та правил академічної доброчесності;

нульової толерантності до академічного плагіату;

моральних норм та правил етичної поведінки;

толерантного ставлення до інших;

дотримуватися високого рівня культури спілкування;

– надавати згоду на:

безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;

оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;

використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;

– самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;

– надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;

– не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;

– своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;

– не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;

– підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;

– поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;

– не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;

– відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;

– запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;

– не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;

– не підроблювати документи;

не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;

не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки ;

– не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;

– не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;

– не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;

– не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;

– не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

18.10.2021

Анастасія СТАВИЦЬКА